

Tomáš Šebek

Mise Afghánistán

Český chirurg

v zemi lovců draků

paseka

Tomáš Šebek
Mise Afghánistán

Tomáš Šebek

MISE
AFGHÁNISTÁN
Český chirurg
v zemi
lovců draků

Nakladatelství Paseka
Praha – Litomyšl

Názory publikované v této knize nerepresentují stanoviska organizace Lékaři bez hranic (Médecins Sans Frontières, MSF) a jsou ryze osobní výpovědí autora.

Copyright © Tomáš Šebek, 2015

ISBN 978-80-7432-656-1

děti do války
nepatří...

Nelítostná pozvánka

Mise Afghánistán je syrovým textem z terénu, kde pracují Lékaři bez hranic. Zároveň je to velmi drsná, místy až nelítostná pozvánka do světa válečné chirurgie a traumatologie. Tomáš Šebek je schopný chirurg, a to chirurg tělem i duší, a tak od něho nelze očekávat vybroušený literární styl a jemné odstíny významů mezi řádky nebo hlubokomyslné úvahy nad smyslem humanitární pomoci a lidského utrpení. Myslí jako chirurg a píše jako chirurg rozvolněným a dynamickým stylem, jehož hlavním a strhujícím přínosem je autenticita, která čtenáře vtáhne a vyplivne až na konci každého denního zápisu, na kterých je text postaven.

Doba se mění a chirurgové spolu s ní. Tomáš není a nechce být moudrým a důstojným panem doktorem, který by ze sebe v předstírané skromnosti dělal obdivovanou ikonu; je to člověk neuvěřitelné výdrže, otevřenosti a odvahy. Chrlí ze sebe pocity, postřehy a detaily bez jakékoliv autocenzury, téměř bezmyšlenkovitě, něhu zakrývá drsným smyslem pro humor a přehnanou sebeironií. Takový je autor. Dává k dobru sebe a svou zásadní zkušenost s Lékaři bez hranic, již lze přijmout i zatratit, nechat se jí děsit a dojímat, nebo autorovi nadávat za jeho ostentativní chlapáctví a hrubost. Každopádně je to silný a strhující denno-denní příběh únavy a obětavosti v jedné z velkých nemocnic, které Lékaři bez hranic provozují v oblastech ozbrojených konfliktů po celém světě.

Jan Trachta

AFGHÁNISTÁN

MISE 1, 2013

>

Den 0 >

Totální tupo a šumák

Tak jo. Sedím v Istanbulu na letišti, je půl třetí ráno a mně už je všechno jedno. Měl bych si prohlížet svoje nové sousedy, co je vysypou jako mě v Kábulu, ale únavný už je jen udržet víka trochu otevřený směrem k letadlu, aby neuletělo beze mě. Odpolední strach, stres, výčitky a stesky vystřídalo totální tupo. Tělo potřebuje odpočívat a je mu šumák, co si o tom myslí mozek.

Potřetí. Dvakrát Haiti a teď Afghánistán. Už mě svrbělo. Po třetí vyjždím na misi s Lékaři bez hranic. A furt je to jako poprvý. Furt tak stejně těžký. Stačí si říct, že si to beze mě doma docela užijou, a je to trochu lepší. Ale zas tak moc to nepomáhá. S kamenným ksichtem opouští rodinu, kamarády a kolegy tak možná akorát Arnold. Mně jde dělat frajera jen do tý doby, když už mizí za zatáčkou, abych jim to nedělal těžší.

Magor. Jestli jsem magor, tak ale musí bejt magoři všichni ty, co dělaj to samý. A znám jich už docela dost. Vlastně určitě některý znáš i ty! Kdo si myslí, že pro Člověka v tísní pracujou magoři? Je to práce jako jiná. Jen je trochu jinde. Nejsme armáda, neplníme hrdinský ani politický úkoly. Je to těžký. Ale taky je to plný nadšení, vzrušení, inspirace a kreativity. Doufám. Teď jsem ale mrzutej, tak alespoň že to cestování se zastávkama trvá

o den míň než na Haiti. Čtyři dny. Tak jdem, neotáčej se furt, za chvíli jsme zpátky.

Ztratit identitu a dělat záchranný kruhy

To je děsivej proces, vyřídít si všechny věci před odletem. Trvá úměrně tomu, do čeho všeho kecáš. Zakonzervovat a obstarat všechno, abych svou nepřítomností nasral limitně málo lidí. Letos jsem to konzervoval víc než tři měsíce dopředu. Nejdřív rodinu. Představte si promyslet a zorganizovat den po dni dobu, kdy jste v tahu. Žena by mi řekla, že je to královina, že jsem kráva. Měla by pravdu.

Zaplatit složenky dopředu, zajistit topnou sezonu, domluvit podělanýmu krtkovi na zahradě, aby zastavil noční rypadlo a denní reprodukci a uchoval vrtkavý průměr, než se vrátím... Až když je všechno, co jsem mohl udělat dopředu, hotový, mám natolik snesitelný výčitky svědomí, že mi to dovolí sbalit si kletr.

Letos jsem navíc obstarával rodiny dvě. Kromě tý vlastní taky tu adoptovanou. Lyonela z Haiti a jeho ženu Valerii, Juniora a na poslední chvíli se před mým odjezdem předčasně narodil taky Marco. Už rok žijou v Praze, Lyonel se dostal do druháku na medicíně. To máte: školný, ubytování, pojištění, úhrady za porod a péči o nezralce, oblečení, víza, postýlku, kočárek, češtinu, jízdny, jídlo, očkování... Ještě furt nejvíc mi dává zabrat řešení hlavolamu, kterej vzniknul těhotenstvím i přes aplikovaný nitroděložní tělísko. Co dámy? Libo brouka do hlavy?

Už nejsem v nemocnici v lese – Nemocnice Hořovice –, letos dělám na břehu – Nemocnice Na Františku. Ale tohle je stejný. Domnělý předání pacientů v nemocnici je další zhovadilost. To taky nejde. Tak aspoň vymyslet, kdo mě zastoupí, dodělat všechny sakramentský papíry. Na poslední chvíli jsem operoval plastiku jednomu pacientovi s diabetickým defektem na patě, se kterým zápasíme už přes dva měsíce. Naposledy jsem to docela úspěšně dělal v karibském Léogâne. Než to nechat zase infikovat, chtěl jsem to zkusit zavřít. Šance, že se to podaří? No, nebuď naivní...

Odevzdat dopředu výkazy za dva měsíce, co nebudu na náplavce... Vyplněný hodinama přesčasů, co jsem si od ledna střídal. Doufat, že až se vrátím, budu pořád na tom samém místě se zelenejma sestřičkama? A taky moje skříňka – bude pořád ve stejném pokoji s útulným bordelem, kterej jsem tam nechal? Zase je ale hezký nechat přátele ve vydavatelství u kostela – Meditorial –, aby mě překvapili, že to beze mě běží fantasticky hladce. Už hlásili, jak se jim náramně daří, když do toho nekecám.

Všude hodit domnělý záchranný kruhy. V závěru hlavně pro sebe. Pro pocit, že jedu s čistým stolem.

Bruselský headquarters

Tam jsem taky ještě nebyl. Maj to pěkný. Parlament a tak. A Lékaři bez hranic jsou sice většinou bez auta, zato ale přímo tady na nádraží. Promastil jsem to městem na zapůjčeném bicyklu. Stejně jako pár dní předtím v Londýně, tady to ale jede vpravo. První se vidím se Sugumi, drobná a krásná Japonka, jak už ty Japonky bejvaj, můj pool manager. Sděluje, že budu v jednu chvíli na misi spolu se dvěma japonskýma ortopedkama. Síla! A moc mi děkuje, že jedu. Jakoby japonsky, nutí mě to poklonit se, cheche.

Další je Miguel z Peru. Anesteziologickéj referent, chirurg dneska chybí. Vlastně chirurgyně Lynette. Miguel je super. Vymyslel spoustu standardů a díky jeho smyslu pro evidenci ví belgická sekce na chlup přesně, co v projektech dělá. Klade mi na srdce, ať jsem skromnej, milej, diplomatickej. Ptám se, jestli jedu zase jako ortoped? Tak pak bude těžký potlačit aroganci! Kolegové odpustí, vždyť je to jen přiznaněj ortopedickéj naturel. Ne, vole, jedeš jako chirurg. Tak to jo, to budu za slušňáka.

Naposledy mě brífuje Teuta, velmi pohledná Slovinka. Ale neusmívá se. Holky, smějte se! Dává mi podepsat papíry... jo, a taky nějaký papíry. Tohle jsou jediný smlouvy a dokumenty, který v životě nekontroluju. Jako všemu v týhle organizaci, i to muhle bezmezně věřím a bezhlavě se tomu odevzdávám. Tahle firma je záruka, že je to dobře. Víc to neřeším.

Hotovo. Automat na lístky jsem na nádraží nenašel, tak jedu more na černo. Přestupuju na severním nádraží. Přiznám se, že mi po tejdnu to neustálý hledání v mapě v různých evropských městech už docela sere. Přemůžu se a najdu poslední přestup na letiště. Tam si sednu a přepínám roli hustýho individualisty na stádního, vysoce organizovatelnýho, poslušnýho a výkonnýho robota. To je ta kompletní změna identity, místa, času, návyků a zaměření. A musím říct, že na pár tejdnu je to fakt hustej úlet zase!

Ve 3.10 istanbulskýho času nastupuju rozmrzele do bílý krávy A 330 směr Kaboul... Začínáme!

Den 1 >

Afghánec si pere spodky

Když po celodenním půstu večer luxuju původně narvanou lednici, a i když čůrkem, dávám si v koupelně teplou sprchu (!), říkám si, jestli jsem na nějaký dovolený, řekněme někde na privátě v Chorvatsku? A když si po roce a půl peru v umyvadle spodky... chápej, naposledy jsem si je sám a ručně pral na druhý haitský misi, ne že si беру čistý jednou za osmnáct měsíců... tak když si tak peru a čumím na sebe do zrcadla, připadám si s těma fousama víc jako Afghánec než všichni ti Afghánci kolem mě! Tak jsem v Kábulu, nebo co?

Jsem. Připomíná mi to pětkrát denně nejen muezzin, ale taky americký bojový vrtulníky, co nad Kábulem neustále patrolují. Když jsme přistávali, letiště bylo narvaný vojenskejma strojem, kilometry ploch posetý vrtulníkama, desítky B-éček... Průjezd městem na základnu mi připomínal Port-au-Prince. Stejně smrad nekvalitně spalovaného benzínu a nafty, prach, vedro, dopravní špička. Jen na rozdíl od Haiti, tady je každých 200 metrů vojenská kontrola. Brknul jsem domů, 108 Kč za minutu volání, díky dvojko s bříškem! A vjeli jsme na základnu.

Šeherezáda a rajské zahrady

Jsem se lekl, že jsem na nějakým komparzu. U dveří mě přivítala skutečná Šeherezáda! Belgičanka původem z Egypta v místním úboru, kterej je asi zvyklá nosit odmalička. Dámy prominou a nechám na pánech, jestli mluvím i za ně, ale nějak na ten outfit kladu důraz. Vyložene pohádková princezna. A že se stará o všechny expaty a že to je její funkce a tohleto a támhleto... Za 10 minut mě ale nemilosrdně vyhazuje ze své pohádky a to byl zřejmě první a taky poslední kontakt, co jsme spolu měli. Ryze pragmaticky profesní.

Vykopla mě u Green House, což je jeden z domů pro hosty na týhle základně, která prej umí pojmout až 200 lidí! Celkem jsou tu domy asi čtyři plus velitelství. Abyste si to líp představili, taková zahrádkářská kolonie uprostřed města je to. Alespoň mi to tak připadá, nechci nikoho urazit, naopak! Mezi domama jsou fíkovníky a granátovníky, nebo jak se těm sajrajtům na plození granátovějch jablek říká. Záhumenky, zahrádky, trávníček... Barák je slušně vybavenej, není tu tarantule a komár, jde tu elektřina a italskej google, pohoda.

Prdět se tu nesmí!

Po krátkým dvacijáši ležím na posteli a čtu si fascikl rad, jak se mám vyhnout společenským faux pas. Desítky stránek popsaných radama, jak jíst jenom pravou rukou, jak si (ne)sednout vedle ženy, kde může jet v autě, když posádka čítá jednoho a dva a víc chlapů, na co se nikdy neptat, že vztyčenej palec značí maximální agresí namísto nám známýmu OK, a tuny dalších rad, co se sem ani nevejdou.

Ale jedna mě zaujala převelice. Jak je to tady teda s prděním? Prdění je známkou maximální nekázně a neschopnosti sebekontroly. A to i v případě, že jste v domácím kruhu nejužší rodiny anebo dokonce sami. Ruku na srdce. Představte si sebe v takový situaci. No, prostě prďíme všichni. Kdo neprdí, není Čech.

Tady je to ale strašlivej prohřešek, a podrž mě! Prej si to budou nadosmrtni pamatovat, a to i v případě, že se jen tak upšouknete anebo pustíte tichýho smřtáka. I ten smrad značí nekázeň.

To, čemu se doma tiše hihotáme anebo otevřeně chlámeme, tady znamená snížení společenský prestiže i při pouhým ojedinělým případě. A můžeš bejt excelentní chirurg, pro ně už budeš na pořád jen prdlavka...

Kroutil jsem nad těma řádkama hlavou a v duchu si představoval, jak se budu za pár hodin ptát svých prvních pacientů, jestli jim *jdou plyny*? Jinak pokud mi pacienti někdy nerozumí anebo nechtěj, klidně si pomáhám slovy: *No, jestli normálně prdíte, teta?* Tady na východě teda zřejmě neplatí, že jeden prd je lepší než deset doktorů. Dobrý, že to mám sepsaný na oficiálním dokumentu Lékařů bez hranic.

První afghánskej doktor

Po těch přetěžkých úvahách, který ztěžkly ještě víc potom, co jsem k obědu konzumoval nějaký místní luštěniny, pokračuju brífingy. Další v řadě mám s mladým afghánským doktorem. Pardon, jejich jména ještě nedávám. Po minutě rozhovoru jsem rudej v ksichtě a stydím se.

Projíždíme povinný cestovní očkování a já vím úplný kulový, na co která vakcína byla anebo kolik anebo kolikrát jsem si ji hvízdnu. Stejně jako před cestou na Haiti napíchal jsem si na poslední chvíli pět vakcín najednou u sebe na JIPu... A když ještě zaměním pár infektologickéjch výrazů, mohla by mě vzniknuvší blbost vyloženě nadnášet.

Doktor bude o hodně mladší než já, ale má to v hlavě srovnaný, sype epidemiologický údaje o vůbec čemkoliv, co se v Afghánistánu za posledních tisíc let událo. Do nejmenšího detailu, na setiny procenta. Snažím se napravit reputaci několika domněle inteligentníma otázkama, ale v jeho očích už navždy zůstávám jen stupidním řezníkem. Udělal na mě obrovskej dojem. Absolutně klidnej, vyrovnanej, informovanej. Ztělesněná představa východních účenců. A já mu tady předvedu svou západní nevzdělanost...

Na konci se dozvídám, že z hlediska četnosti nemocí mezi expaty si můžu vybrat mezi průjmem nebo nachlazením. Průjmem, když je horko, nachlazení, když je kosa. Jsme právě na přelomu

sezony. No, když to není AIDS, žloutenka nebo tubera, beru klidně obojí najednou... Co mě zarazilo, že asi 2 miliony Afghánců z celkově třicetimilionový populace jsou závislí na opiu. A že 90 % celosvětový produkce opia a potažmo heroinu pochází z Afghánistánu. To bych nečekal...

Následuje povídání s koordinátorem projektu Dominikem odněkud z Afriky, kterej přichází se sdělením, že přestože jsou jeho nařízení úplně nejméně nepopulární, je na základně ten úplně nejméně populární člověk vůbec. Teda podle sebe. Vzpomenu si na Cimrmana: *Kdo o Cimrmanovi říkal, že je nejlepší? No on, Cimrman!* Den zavírám se zástupcem vedoucího mise. Vytáhlejš hubenejš Frantík v mejch letech, kterej řídí dobrý dva tisíce lidí po celým Afghánistánu a kterej mi brilantně a stručně podává hlášení, co je to vlastně Afghánistán a kde je moje místo. Voilà!

Já, kráva, nemám, co na sebe!

Na letišti to nevypadalo, ale tady na základně je příjemný klima. Odhaduju přes den do 25 stupňů, v noci asi 18. I přesto je to podle mýho gusta na kraťasy a tričko. To ale můžu zapomenout. Mám džíny a funkční triko s dlouhým rukávem. Hned na začátku mě informujou, že džíny se tu nenosí. Hm. A že to na zdejší poměry dost přiléhavý tričko je úplná šílenost. Si asi vytáhnú zimník, jenže ten taky nemám!

Lidi jsou tady děsně příjemný. Odhaduju na základně víc jak padesát Afghánců. Všichni se usmívaj, uctivě zdraví, ochotně pomáhaj, všechno vysvětlujou. Už doma jsem tušil, že to je jen debilní mediální obraz, co jsme si o nich my *západáci* udělali. Afghánistán rovná se nebezpečí a smrt.

Asi trochu jo, ale zdaleka ne tak, jak se píše. Je to jako s Haiti, kde vás údajně sežerou už po cestě z letiště anebo propíchaj špendlíkama, což ve skutečnosti Haitani ani neznaj. Když jsem jim vykládal, co je to podle našeho výkladu voodoo, čuměli na mě jak na svatejš obrázek.

Takže dneska jsem zjistil, kdo stál předlohou *Pohádkám tisíce a jedné noci*, že mi v koupelně zatím teče teplá, že si mám radši vyvalit bok než si ulevit, že místní doktoři jsou sakra vzdělaný,

že z domova připravený hadry můžu rovnou zahodit a hlavně že Afghánci jsou prima lidi, a doufám, že takhle je to s celým tímhle Afghánistánem. Zítra letím na definitivní místo určení mezi lidi na venkově, do Kundúzu. Tak banik!

Den 2 >

Přelet Kábul–Kundúz letadlem Červeného kříže

Noc nebyla dobrá. Pod oknem přecházel hlídač. Budil mě. V dálce zněla občasná střelba. Ve dvě ráno jsem byl vzhůru úplně. Dostal jsem totální stíhu, že bude zemětřesení. Nevím proč. Asi jsem si před spaním četl zprávy. Dvakrát za sebou se země třásla u sousedů v Pákistánu. Otevřel jsem si dveře. To jediný jsem si zapamatoval v rámci prevence a včasného útěku. Říkal to Honza Námořník Rezek, myslím. Ten betonovej strop nade mnou mě sere...

Tak to je to, čeho jsem se bál nejvíc. Proto jsem si vlastně začal dělat leteckou licenci. Hehe, trapnej důvod. Navíc jsem ji ještě nestihnul dokončit, takže v případě nutnosti naštěstí pro všechny za knipl oficiálně nemůžu. Na letišti jsme projeli nebo prošli snad sedmi vojenskejma kontrolama. Pokaždý byli ty pánové jinak barevný, tak nevím, za jakou stranu vlastně. Odbavení v podobným duchu, do ponožek, prohlídka. Nerozumím tomu tady zatím.

Letadlo maj pěkný, Beechcraft 1900, turbovrtule, asi 20 míst. Pilot si za letu furt dával hlavu do dlaní, ale přišlo mi, že se spíš směje, než pláče. Večer jsem se dozvěděl, že do Kundúzu musel přiletět technik z Kábulu, aby mohli odletět zpátky. Čili pohoda.

Z letadla jsem viděl neuvěřitelnou poušť, mělký kaňony a oázy zeleně kolem řek, co v nich tekly. Jinak nic. Vůbec nic. A hory. Vysoký. Se sněhovejma čepicema. Nejvyšší v Afghánistánu má skoro 7500 m.

Kundúz, vesničko má středisková

Je to jiný než Kábul. Je tu zeleň, vysoký stromy, javory nebo platany, větší klid. Cesta z letiště proběhla stejne jako v Kábulu. Naštěstí je tady naše organizace známá a respektovaná, tak neprudí prohlídkama. V táboře dostávám první nalejvárnou. Nejdřív od původně afghánskýho učitele s libozvučným jménem Purdel. Vystupuje vznešeně a stejně tak i hovoří.

Historickou přednášku uzavírá: *Tady máš mapu. Ty bílý špendlíky jsou bombový atentáty, který nikoho nezranily. Ty červený znamenaj, že tam někdo zařval.* Do toho žlutý a další barvy, to jsou jednotlivý bezpečnostní jednotky, místní měšťáci, státní policie a pět dalších jednotek včetně armádních. A ty další tečky jsou opoziční síly. *A tohle celý je evidence za rok 2013, protože se nám to tady už z předchozích let nevešlo, uzavírá.*

Oddělení chirurgie ženy a oddělení chirurgie muži jsou oddělený

V nemocnici se dozvídám, že jsme všema stranama respektovaný a že nejsme cílem ani pro jednu, naopak máme podporu. A to i od *tamtěch*. Dobrý vědět, už si nebudu měnit spodáry tak často. A to jméno má Purdel fakt správný. Konečně první pacienti.

Nemocnice je vskutku přepychová na to, kde jsme. Nepočítaje, že je zděná, je i dobře organizovaná, čistá a velmi nadstandardně vybavená. Rozuměj, není to jako u nás na nábřeží, ale třeba tu maj 2 ventilátory, kufříkový sono, digitální rentgen, C rameno na sále, a kdybych hodně škemral, ve městě je v místní nemocnici i CT, i když tisknou jen na plachtu a maj to mázlý...

Vidím první případy. Jen letmo. Traumatická ruptura jater III. stupně, pacientka po splenektomii. Chirurg nemohl dělat víc než nechat v břiše 12 roušek a čekat. Je tu malej kluk

s amputovanou nohou v kotníku pro osteomyelitidu. Prej mu ji pořád přikrajou a nepomáhá to. Vidím borce s hrudním drénem, malý děti s trakcí dolní končetiny, se zlomeninou stehenní kosti anebo kyčle. Nad rámeček toho, co jsem už viděl na Haiti a znám, se dozvídám, že tu běžně chirurg šije bránici, dělá thorakotomie pro zástřely, trepanace lebky, zašívá velké cévy. A drobná Japonka Miuky, která tu byla jako chirurg přede mnou, prej šila i srdce. Tak to je vysoká laťka a dobře hozená chirurgická rukavice.

Tančící dům

To byste se počúrali smíchy, kdybyste viděli, kde bydlíme. Světský by si nevyzdobili barák líp, jak ho máme tady. Vypadá to jako šejkovo palác, ale ten šejk musel mít nějakou příšernou duševní chorobu. Barevnou. Bydlení je to ale skorem luxusní. Jak mám velkej pokoj jen sám pro sebe, tak jsme měli velkou celou jídelnu na Haiti. Prej je tu skoro každej večer ze střechy slyšet střelba. Dost těžký kulometry. Pak se obvykle ozývá nemocnice. Jo, a je tu s náma fena. Jmenuje se Čupi. Tak je to hned veselejší.

Den 4 >

Máme játra!

Otevírám břicho. Od příjmu na sál asi 7 minut, včetně rentgenu, sona, odběrů a kanyly. Tak to jsem nikde neviděl. V břiše za minutu. Když není z čeho, prostě to nekrvácí. Do bot mi crčí panáky tmavý krve. Nic než krev. Zřejmě všechna, co ji tenhle třicetiletý borec má, je teď mezi střevníma kličkama. Do toho všude srůsty z předchozí laparotomie. Bude to z jater, myslím si. A pak mi trvá dalších minimálně 10 minut, než se k nim přes nekonečný srůsty dostanu...

Afghánská ulice

Kolem sedmý večer už v klidu sedím na vrátnici a kecám s radiooperátory, řidiči a sekuriťáky. Čau Tome, vole, jakej byl den? Už zase se cejtím zahanbenej, zatím jsem chytil sotva pár jmen z celý nemocnice. Je tu celkem kolem 400 zaměstnanců. Rozhodně zatím nechytám jména vně jádra nemocnice. Oni mě maj jak na jmenným seznamu, tak taky neustále monitorujou nově přichozí. Šlo to, pánové, co vy? První mi vykládá o svých univerzitních studiích. Maj tu v Kundúzu soukromou univerzitu pro 1000 studentů, on je na právech. Další pokračuje domácí storkou...

Zatímco tak kecáme, sedíme naproti bráně a čumíme z portálu přímo do jedny místní velké křižovatky. Na rohu svítí něco jako trafika, lidi korzují sem a tam, projížděj auta. Zešeřilo se. Je to, jako kdybych seděl o prázdninách na kašně na náměstí. Všichni jsou přátelský, smějou se, klábosej, den končí. Přivírám oči. Znovu si připomínám, že je to všude stejný. Lidi, problémy, legrace. Přijíždí pro mě auto, loučím se a frčím na základnu.

Bolani – afghánský dýňový jídlo

Chutná mi. Je fakt, že sežeru všechno. I starýho kozla narvanýho hormonama a antibiotikama, po kterým mi tuhle na Haiti začaly růst prsa na celkem pěkný jedničky až dvojky. Naštěstí přechodně... Místní jídlo je taky perfektní. Základem je chleba, něco jako suchá placka. Hodně frčí rejže a jako příloha taky do těsta zabalená dýňová kaše, bolány. Tak se to vyslovuje, zprava psaný vlnovky zatím nedávám. K tomu většinou kuřecí maso, zelenina, co připomíná řeřichu, rajčata. Tuny melounů, banánů a hlavně nekonečný druhy jablek. Jsem jabkovej, dovedu to ocenit.

Afghánci jí rukama. Vlastně pravou rukou, levá je špinavá. Protože já mám ruce jako prase pořád, velebím Alláha, že na základně můžeme jíst příborem. Nevím taky, jak bych jedl polívku. Tu dělaj taky moc dobrou. A na rozdíl třeba od irskejch krémů, tahle je vodová, jako doma, většinou vývar, něco v tom plave... dobrý je to.

Téměř vejpůl roztržený játra

Před rokem ho operovali pro tu samou věc. Vyletěl z motorčky, pohmoždil si břicho a hrudník. Tehdy mu vzali slezinu, ale řezal nějaký velkej chirurg – na milimetr přesně od mečíku po sponu. Proto to bylo tak posrůstáný. Teď k nám přistál se stejným mechanismem úrazu, pád z motorčky. Břicho jako prkno, vteřinovej ultrazvuk a všude v břiše jenom krev, to nemá cenu dál zkoumat *dálkově*.

Když jsem se konečně prokotal přes srůsty tam, kde bejvaly játra, žasnu. Mezi tmavou krví s každým vdechem vyplavou dva velký kusy původně celistvých jater. Pravej lalok je téměř vejpůl roztrženej, pro zájemce asi tak někde na pomezí 7,8 a 5,6

segmentu. Táhne se to od hrany přes konvexitu až někam hluboko za játra pod bránici. Dole to vytrhlo část žlučníku z lůžka a ztrácí se až v hilu jaterním. Jednoduše masakr.

Tohle jsem v životě neviděl. A už vůbec neoperoval. Na resekci si teda rozhodně netroufnu. Pringleho nezkouším, tohle je hlavně žilní. Než to všechno domyslím, už to šiju. Parenchymatózní jehlu rozhodně nemáme. A musí mi stačit velikost na obyčejný podkoží. Dost malá. Steh po stehu zavírám tu děsivou věc. Trpělivě dotahuju, každej steh má tendenci k proříznutí. Když po půl hodině zavřu celou konvexitu s tím, že jsem si od původního středem vedeného řezu pomohl ještě jedním v pravém podžebří, nemám pořád představu, co udělám s tím zbytkem pod játrama. Nahoru cpu roušky, zvedám to dole.

Že si v Afghánistánu vyfiknu klasickou operaci žlučníku, to bych si nemyslel. Abych se dostal do roztrženého lůžka pod ním, musím ten žlučník vyndat. Všecko jde nějak rychlejc, když je důvod. Pak můžu včetně celého lůžka přešít i kousek do jaterního hilu, kde s úlevou po odsání poslední krvinky zjišťuju, že ta prasklina nepokračuje. Tak to je z prdele klika zase.

Zatím hlavně pro mě, tenhle mladej muž teda vůbec vyhráno nemá. Musel ztratit přes dva litry krve. Když jsem laxnímu anesteziologovi hned na začátku hlásil, ať si nechá přinést minimálně 2 krve, s mírným zadostiučiněním jsem ho pozoroval, jak se konečně probudil a usilovně v rukou do pacienta doslova mačká třetí balíček a z čela mu chčije pot. Jako mně...

Milá mami...

Máme se tu dobře. Vaří tu dobře. Majitel včerejší splenektomie – vyjmutí sleziny – a rozbouranejch střev zatím žije. Loket jsem fakt nahodil bez rentgenu. Udělal jsem dneska vizitu na 40 pacientech. Nevím, jestli by se takový poranění jater doma neřešilo jinak. Nevím, jestli to ten motorkář přežije. Nevím, jestli se to zbytkový krvácení někdy zastaví, ale nechávat roušky v břiše se mi nechce, natolik to tam po zápase vypadalo solidně. Nevím, kdy mě k němu v noci zavolaj. Nevím, co budu dělat pak. Máte někdo nějakej návrh?

Den 5 >

Kde bydlíme...

Milí přátelé! Předem mockrát díky za vaše zprávy. Vaši přízeň i pozornost zklamal i dnes. Řekněme, že jsem dneska zažil ještě bezprostřednější pocit zachráněného života než obvykle. Je mu čtrnáct a přišel s prostřeleným srdcem asi. Ale po pořádku...

Jsem právě na střeše dvoupatrové vily skoro přesně v centru Kundúzu. Sedím v lenošce pro asi 15 lidí, kterou tady spíchl místní logistika. Naproti je velký plátno a každé večer tam běží nějaký film. Původ filmu je většinou úměrně tomu, kdo ho přitáhl a odkud. Je to takovej nekonečnej filmovej festival. Zatímco ostatní klábosí, píšu tyhle řádky.

Vily jsou to vlastně dvě vedle sebe s betonovejma dvorkama kolem. Pojmou celkově asi 30 lidí tak, aby každé bydlel ve svém pokoji. Na patře je společná sprcha a hajzl. Ten je tureckej. Je tu jedna automatická pračka, v kuchyni dva místní kuchaři, vaří parádně, dneska byl kozel. V suterénu je sušárna a tělocvična skoro jak florbalový hřiště. Pak společná jídelna. Na dvorku stojí naše dva terénní landšáky, tak typický pro Lékaře bez hranic anebo Červený kříž. Budka pro civilní strážný a radiooperátory. Celý to vypadá jako šejkovo palác. Barák na střeše končí koulí velikosti

meteobalonu, červenobílej. Funkci nechápu, místní dizajnovka. Jinde maj třeba půlměsíc...

Afghánskej fotbal ve sklepě

Chceš-li navázat kontakt s Afgháncem, stačí otevřít pus. Horší to je, když neumí anglicky. Včera lítám po dvacátý dvě pa-tra po schodech nahoru a dolů a asi sto koleček ve sklepě, začal jsem s tréninkem na takzvané UB ultramaraton. Uvnitř baráku. A přišel se na mě podívat jeden chlapík z naší gardy. Když tak zírá asi pět minut, kopnu mu mičudu, co máme ve sklepě taky pohozenou. Zpracovává ze vzduchu, dvě kličky a mám banána. Taky tu jsou dvě branky totiž.

Sakra, sakra! Já fotbal hrát neumím, to není silovej sport. Tak to vši silou narvu bodlem. Jde po tom jak Čech, zalehává a vykopává na mou půlku. Když jsme po půlhodině úplně splavený, potřesu mu rukou a říkám *tah-ša-kor*. Děkuju. Jediný slovo, co jsem se zatím naučil. Říká něco v paštu asi. Asi něco jako *Ciwe, hraješ to jak ponocnej*. Neřekli jsme si ani slovo až na ty dvě na závěr. A jsme kámoši. Druhej den mi na parkovišti virtuálně přihrává... V rámci humanitární pomoci bych ve válečnejch zónách po celým světě rozdál kopačky. A bylo by po prdeli, klid a hrálo by se jenom.

Muslimskej víkend a prdlavkův syn

Je čtvrtek. To je tady sobota. Zejtra je pátek, teda neděle podle místního kalendáře. Nebude se nic dělat. Teda pro mě a ostatní doktory to znamená den jako jinej, ale ostatní odpočívaj a stejně tak Afghánci. Ptal jsem se na ty zvyky přímo Afghánců.

No, a když jsme u toho, tak ty prdy mi fakt nedaly spát! Takže je to takhle, přátelé: Pokud se dospělej otec rodiny uprdne ve společnosti někoho druhýho, je společensky navždycky vyřízenej. To už jsem psal, to se prostě nezapomíná a dvacet let po tom incidentu vám to prej ostatní připomenou. Ale co je fakt tragédie, že přijde malej kluk do školy a tam mu spolužáci řeknou: *Jé, tys prdlavkovo syn?! A je z toho problém na další generaci...*

Ranní hlášení s kozou

Než začne hlášení, vběhnu na JIP. Ty vole! Ten mistr ze večerjška s těma jatýrkama si v klidu leží na suchý posteli a zařezává. V noci dostal ještě jednu krev, ranní hemoglobin je 110. Obvazy kolem tří drénů sáknou minimálně. V nemocnici na břehu mě naučili figl se stomickejma sáčkama kolem drénů. Když ho ráno lepím a večer je v něm jenom do 200 mililitrů takový hnědý vody (stará krev se žlučí) a ostatní dva drény vedou nepatrně masový vody, tak jsem buď udělal něco blbě, anebo se stal zázrak! Dostal jsem z domova rady od zkušených, který to už pořádně zažili. Zatím jsem ale entuziastickej, ten chlap nic nepotřebuje, břicho klidný. No, uvidíme v dalších dnech...

Zabili kozla. V nemocnici. Tohle nemusím, ale nebylo to prvoplánový. Eva z JIPu chtěla naučit doktory z emery a taky moje chirurgy, jak se do hrudníku drén vráží. Lepší zkoušet na koze než na pacientovi. Spolu s doktorem Samirem měli parádní přednášku. Čuměl jsem, jak Eva zachází s ultrazvukem. Tohle chci do příště poladit.

Já dostal na starosti praktickou výuku na kozlovi. Zelený, takzvaně hovnový, masařky nám dělaly v četným počtu společnost. A tak jsme tam na dvorku za nemocnicí asi patnáct doktorů vráželi do hrudníku starýho kozla jedno hrudní sání za druhým. Z dálky to mohlo vypadat jako nějaký hodně hustej rituál. Pak kozla vytáhli z nemocnice a večer jsme ho sežrali. Aby nebyl nazmar.

Brácha bráchu do srdce zastřelil...

U oběda mi zvoní telefon. Doktor Safi. Je mladej a trochu hrr. A prej abych přijel, že maj na emery střelný poranění do hrudníku. A že drén už má v hrudníku a v něm že je 250 mililitrů krve. Na tyhle věci už reaguju daleko víc s klidem než na mojí první misi. Když to slyšíte denně minimálně dvakrát, nechá vás to ledově klidným. No jo... Tak v klidu doluxuju oběd a vplouvám rozvážným krokem emeritního profesora na pohotovost. A tam někde u dveří jsem ten klid zapomněl...

Na stole leží malej kluk. Bleděj jak stěna, na hranici vědomí, těžko dejchá, hrudní drén odvedl už čtyři stovky krve a valí se

další. Co je nejhorší, že napojenej monitor ukazuje tlak 45/25. V tu ránu jsem zpocenej jak ty místní doktoři, který chudáci čekali, až se soudruh expat laxně doplazí. Ale já to z toho výkladu nechtil, že umírá!

Eva z JIPu už kolem něho dávno obětavě lítala, zatímco já jsem se někde loudal. Kouká ultrazvukem na hrudník, na monitoru plíce a výpotek v hrudníku. No jo, jenomže já fonendákem poslouchám plíci, která dechá minimálně ze dvou třetin! A tolik tý krve taky neztratil. Teče mu až tím drénem tady u nás a to množství zatím na umření není. Tak co mu, ksakru, je?

A to je tak, když vám mozek ovládne adrenalin. Všechny buňky v hlavě se nadechnou, tak trochu provzdušní, zajiskří to. V mém případě se jedná o buňku jedinou, ale dneska to s ní udělalo divy. Má hemoperikard! Volám to na Evu. V mžiku zajede sonem na srdce.

Je tam, jako kráva, srdce plave v krvi ve svých obalech, který ho svíraj víc a víc, a ještě chvilku a bude po ptákách. Srdeční tamponáda se tomu říká. Eva mě pochválí, připadám si jako dr. House. Ale jen z půlky, musím to ještě dotáhnout. A tak mi seženou dvacetimetrovou, širokou spinální jehlu a velkou stříkačku.

Než si to promyslím a vybavím příslušnej obrázek, jak se píchá do srdce, mám jehlu vraženou patnáct čísel hluboko. Tam, kde si myslím, že je srdce. Je to nalevo, že jo? Nejdřív nic. Sonem se nedaří podívat se. Couvnu, a jede to tam! Vytáhnu skoro sto kubíků krve. Než tu náhodu vytáhnu, prosím Evu, ať to zkontroluje. Podle sona tam zbylo pár mililitrů nad srdečním hrotem. Jinak nic. Nic!

Za dvě minuty potom má tlak 60/40 a za dalších pět 100/90. Už dechá klidně, reaguje na oslovení, hejbe rukama. Do hrudního drénu přibejvá minimálně. Dobrý je to. Vyhráno nemá. Jestli prošla kule srdcem a ten kluk to teď přežil, může se to těma tlakama samo zatáhnout. Mohlo to srdce taky jen štrejchnout a nejmíc utrpěla plíce. Ale ani podle drénu to teď na thorakotomii – otevřenou hrudní operaci – nevypadá. Kluk je stabilní. Na rozdíl ode mě.

Dáme ho na JIP na monitor a já odcházím. Pořád ještě jako emeritní profesor, tu tvář jsem tam neztratil. House, vole. To je

prostě role emeritních profesorů. Ale protože žádnéj profesor nejsem, a už vůbec ne emeritní, tak se to se mnou za dveřma trochu zhoupne a na zádech mi vstávají hrůzný chlupy. Ale přebijou to vylitý endorfiny. Tak jsem asi pomohl zachránit život. To je prima, to se vám doma takhle bezprostředně neděje často. Sleduju kluka i navečer, je v pohodě, i Eva to hlásí. Tak doufám...

Interaktivní ortopedie

Znovu musím poděkovat kolegům, který mi píšou názory k případům, nad kterejma mi rozum stojí. To není problém, rozum nemám, tak mi stojí skoro nad vším... V minulých dnech jsem obtěžoval hlavně chirurgy. Objevil jsem zjevně novej obor interaktivní medicíny, tak dneska mám něco pro kolegy ortopedy.

Je tady čtyřicetiletý mistr, co mu někde v Kábulu nacpali hřebík do stehna. Ten vyhnul, tak mu ho vytáhli a převrtali na dlahu. Ta shnila, a s tím přišel k nám. Kolegové tady vypustili decánky hnisu, a když to nebralo konce, vyndali mu i tu dlahu.

Dělaj mu jednou za dva dny převazy stehna, co je jako guma. Meziúlomky už jsou dávno mrtvý. Podle mě to takhle nikam dál nepovede a s vysokou pravděpodobností to skončí vysokou amputací. Ale měl by mít ještě šanci. Kolega ortoped se k tomu nějak nestaví. Prej nemá rád komplikace. Tak jsem navrhnul, že to o zejtrejším víkendovým pátku udělám s nějakým místním chirurgem.

V plánu mám zevní fixatér, dva hřebíky do krčku přes jeho zlomeninu, tři pak do distálního úlomku. Mírná extenze, větší klid pro meziúlomky, celkově větší klid hlavně pro ránu a ošetřovatelsky přístupnější. A bude se moct začít aspoň trochu hejbat v kolenu, možná se i na berle bez došlapu postavit. Co bude dál, to ví jenom Alláh. Co myslíte vy? Já nemyslím. Já tady strašně improvizuju...

Den 6 >

Sleziňák, jaterník a srdečník

Zakázali motorky tady. Proto je relativně klid, říkají všichni. Je fakt, že v noci mě zatím nikdo moc nebudil. Zakázali je proto, že z nich prováděli cílený atentáty. Jeden řídí, druhé střelí na cíl, většinou velice přesně. Policajti ty motorky v Kundúzu zrekvírovali do jediný... To není pohádka. Ne všechno tady končí šťastně. Stařešina, co jsem mu pod rouškou anestezie vyndal slezinu, dneska umřel. Umřel proto, že mu bylo šedesát, což je přepočteno na biologické věk Afghánců pětasedesát údajně. Mimochodem Afghánistán je na třetím místě na světě, co se dětské úmrtnosti do jednoho roku věku týče. A průměrná rodina má pět až deset dětí. Někdy víc, ale nikdy méně.

Tak ten biologický věk zaprvé. Zadruhé měl chronicky selhávající ledviny. Přišel už tak do nemocnice, jak laboratoř ukázala. Po operaci mu postupně narostl draslík až k osmi a i přes obětavý špekulantský Eviny zásahy to nešlo a nešlo dolů. Nehledě na další parametry. Rozhodli se, že ho zkusí přeložit někam, kde mají dialýzu. Já si teda ani nedovedu představit, že mají jedinou v celém Afghánistánu. Hlídal jsem aspoň břicho, kterému se snažím rozumět. Bylo měkký, uklizený, odtamtud už nic nehrozilo. A pak umřel.

Jaterník je v pohodě. Do drénu nad játry odchází denně asi

250 ml a sekrece spíš ustává. Je to taková jaterní šťávička. Ale neteče po celém bříše, dole v Douglasu pod dalším drénem skoro sucho. A to už by tam zateklo, je v polosedu. Pod játrama v lůžku žlučníku už nic. Celkově břicho klidný, bez známek dráždění. Chlap stabilní, žádný další krve. Dostáváme se do fáze dvě – komplikace. Ještě teda nenastaly, ale radši budu pesimista.

Srdečník se má báječně. Ten bráchou zastřelenej čtrnáctiletý kluk sedí na posteli, živě diskutuje s příbuznejma. Zejtra ho pošleme z JIPu na normální oddělení. Ironicky řečeno, nemáme prostor se tady dýl zabývat zástřelama do srdce! Eva dneska udělala kontrolní sono. V osrdečníku zbyl srpek tekutiny a srdeční hrot vykazuje známky možnýho poranění, ale jinak je mu vcelku prd.

Všichni chtěj vyprávěnku o punkci srdeční tamponády. Jako když Kostner tančil s vlkama a povídal o Tatankovi. A chtěj prezentaci, abych je to naučil. Nevím, jestli je to použitelný, ale tady třeba častějce než u nás na nábřeží...

Pátek je neděle a na vizitu jdu sám

V muslimských zemích je ve čtvrtek sobota a v pátek neděle. Dneska se neoperuje, a tak expat ortoped nejde do práce. Nedělní vizity mám rád, je klid, nikdo mi do ničeho nekecá, je čas prohodit slovo.

Doprovází mě jeden z místních doktorů, taky chirurg. Je organizovanej, že mi klesá brada. Prezентuje mi jednoho po druhým s kadencí těžkýho kulometu. Za dvě hodiny máme oběhlou celou nemocnici. Bohužel k nám do ústavu dochází jen pětkrát do měsíce. Na vizitě potkávám pár šíleností. Zabodnutý K-dráty do obou kostí předloktí a bohužel ani jedním se místní ortoped netrefil... No nic, to předěláme, to se stane.

Něco už ale nevyřešíme. Potkávám ustřelený střeva zakončený stomií, rozstřílenej zadek, minou utržený obě nohy v kyčelních kloubech, levá ruka a pravá amputovaná v rameni. Desítka dětí do deseti let věku tady leží v jedny lajně s trakcí nohou pro zlomeninu stehenní kosti. Pár dětí po pádu ze střechy, na kterých

začaly pouštět draky, přichází vítr z pouště. V bezvědomí tu leží s úrazem hlavy. Máme tu i úrazy páteře, paraplegický pacienty... Veselý jsou jen ty, který už jdou domů. Moc jich teda dneska nepouštíme...

Nožem do břicha, střevo z břicha ven

Bodnutí někam vlevo pod žebra. Tlustý střevo mu visí před břichem, asi 20 centimetrů. Uklidňuju se chirurgií. Není špatný ty obory střídat, každéj má něco, tvrděj a měkkej. Oba chirurgové to spravili moc pěkně, zašili tlustý i tenký střevo a prořízlou bránici. Jen tu anastomózu mohli ušít líp, ale moc jsem je pochválil. Spravilo mi to náladu před cestou domů. Jak jsem říkal, je to dneska jakože neděle. Doma jsem na večeři, aby mě pak do nemocnice zavolali ještě ke třem dalším. Rozdrcená lebka a mozek na kaši, prostřelený břicho a ustřelený články prstů na nohách, ucpanej močovej katetr, kterej osmiletýmu klukovi se zlomenou pánví čouhá z břicha namísto z pindíka, protože má poraněný močový cesty...

Všude lítá prach. Jak se zvednul vítr z pouště, jsou ho tuny ve vzduchu. Celý město leží pod úrovní dun okolního písku. Je to jen oáza po obou stranách řeky Kundúz. V okolí absolutní pusto. A některý doktoři jezdí studovat třeba do Německa, aby se sem zase vrátili. Kde domov můj. Tak to teda klobouk dolů...

Den 8 >

Nemáme krev, jen ožralou transfuzi!

V 6.00 budíček. V 6.15 zuby, vyčurat, stolice. 6.25 snídaně. A už se těším na tu dnešní ranní procházku Kundúzem v 7.00. V 6.35 telefon: máme tu výbuch. *Do prdele*, říkám. *Přesně*, odvětlí hlas doktora na druhý straně. Po domácíu vyrobeným granátem, nestabilní, poraněná pánev, zřejmě krev v břiše. *Tak laskavě přijď, jo?* No, tak to jsem se dneska zase prošel...

Mám to z vyprávění. Onehdá tu měli vykrváčeného chlapíka s 0 negativní skupinou. Hm, hledejte dárce. Celej den se nikdo nenašel, až pak jeden ze zaměstnanců přitáhnul slibnou skupinu. Všechno sedělo, dárce chtěl darovat. Jediný překvapení bylo až to, že byl nachcanej jak slíva. Tady, v zemi, kde je přísná prohibice! Zachránil tak bližního svého a ještě mu dočasně snížil příjem léků bolest tišících.

Ožralý. To je denní chleba v nemocnici na břehu. Ale tady s tím neuměj zacházet! A tak mám ještě jednu vyprávěnku. Když tady mimořádně přistál na emery chlap, co měl nakoupíno, pokládali místní doktoři zcela vážně tyhle dotazy: Měl by dostat nějaký infuze? Máme mu podat nějaký léky na bolest? Měl by dostat protijed? No co, odpovědi zkušený expatky byly následující: *Tezutín má dost, proč mu tišit bolest, když se chechtá, a protijed...*

no nic. Tak snad leda ty analgetika na zejtra ráno namísto vyprošťováku...

Bolestivý vizity

Musíte se tady smířit s tím, že nemůžete udělat všechno, a už vůbec ne všechno na 100 %. Ta adaptace trvá týden, dva. Já už se k ní blížím, ale pořád mi ještě vadí, že vidím zabodaný dráty, kde nemaj bejt, a naopak kde maj bejt, žádný nejsou. Že tu jsou lidi se shnilejma hnátama, kterejm nikdo po zástřelu končetin neudělal fasciotomie. Že některý maj víc antibiotik, než se do vola vejde, a ty, co je mít maj, tak je nemaj. Na každého je při vizitě na 60 postelích čas akorát tak 2 minuty. Člověk se musí zaměřit na to nejdůležitější a to ostatní nechat na Alláhovi.

Před vizitama máme společný hlášení, který začíná bezpečnostním reportem kolegy Purdela. Ve stručnosti každý ráno hlásí: Situace v Kundúzu je klidná, běžné aktivity, bezpečnostní stupeň 1. To znamená nejnižší. A pak odreportuje několik zabitých v nejbližším okolí, pár hromadných nehod na silnicích, nějakou vraždu. Nedovedu si představit, co je stupeň dva. A už vůbec ne, kolik má ta jeho stupnice stupňů!

Podomácku vyrobenej granát ti mezi pŕlky zastrčím...

To není nápěv hardcorový startup kapely. To je realita dnešního rána. Když jsem dorazil do ústavu, a tentokrát jsme opravdu spěchali, už je na sále. Na místě pravý kyčle má díru jako vrata, který vedou do břicha asi. Ošplíchnout a šup tam. Sotva břicho otevřu, valí se vlny tmavý, žilní krve. Podle toho, kam byl výbuch namířenej, játra to tentokrát nebudou. Taky jsem na rentgenu viděl desítky malých střepein zasekaných po celý pánvi.

Střevo je dobrý, tlustý i tenký. Tak radši kuk na slezinu. A pak už to vidím. Celý retroperitoneum – oblast mezi břišní dutinou a páteří – je zdvižený obrovskou štěnicí. Tam to krvácí. Sotva do toho udělám díрку, čůrek mi zkropí hrudník. A když to pořádně otevřu, tsunami krve pokračuje. Za 3 minuty odsávání jsou v odsávačce 2 litry čistý krve. To nepřežije.

Nic nevidím, odsávačka nestíhá a já se potím jako prase. Tak jednu smotanou roušku nad a jednu pod místo, kde to nejvíc chčije, a mačkat, pane asistente, mačkat! Zmírnilo se to natolik, že se pod odsávačkou objevuje to, co hledám. Ty vole, skoro dva centimetry natržená společná pánevní žíla. To je trubice zahradního kalibru. Hm. Tak si v hlavě nalistuju příslušnou kapitolu a budeme šít.

Leje ze mě jako z konve. Kape mi to všude, do brejlí, a hlavně do toho břicha. Na to kašlu, a ty na mě zezadu nešahej! Já vím, seš hodnej, chceš mě otřít, ale teď ne, sestro. Ruce mám ale absolutně klidný. Vždycky mi v těchhle momentech přestanou jakoby patřit, pracujou samy a já se na ně jenom seshora dívám. Klepotice přichází dodatečně za pár desítek minut. Steh po stehu drobnou jehlou s neviditelnou nití zašívám tu paseku, jak pan Singer kázal.

Mezitím ale musím trpělivě vysvětlovat afghánskému kolegovi, že jestli mi, kurva, ještě jednou ty prsty zvedne a mně se ta díra ztratí v rybníku červených krvinek, že se neznám a budu horší než tamty! A znovu bych si připomněl svého prvního primáře, kterej mi u jedny z prvních operací řekl: *Tady si stoupni, chytň ten hnát a hodinu se ani nehneš, nebo dostaneš facku!* Já mu rozumím... Je to sešitý. Uf. Co ještě tady zažiju? To je blbá otázka, když jsem na začátku...

Prošli jsme břicho, už jsme jenom vyndali jeden volnej šrapnel. Jinak fakt nic. Prošli jsme to celý dvakrát, snad jsme nic nepřehlídli. Do díry z boku se vejde moje pěst. Mám ji velkou, pěst se mi nevejde do huby. Mám velkou hubu. Tolik k měření. Krvácí to všude z rozervaných sedacích svalů, je ustřelená část kyčelní kosti a z ní to teče nejvíc.

Bohužel, tohle difuzní krvácení nezastavíme a voskem na kosti nedisponujeme. Takže výplachy, vyndám umělohmotnou zátku toho granátu, roušky dovnitř a tamponáda. Stabilní, s hemoglobinem 42 odjíždí na JIP. A já mám pocit dočasnýho vítězství až do večera, kdy ho naposled vidím po šestý transfuzi, je celkem klidnej, moc se nemrská. Tak uvidíme ráno...

Tuk-tuk a rychlý postřehy

Na Haiti je to tap-tap, Guatemala má tup-tup. Taxík. Tady je to motocyklová tříkolka, značně nestabilní, trvale přetížená a dokonale přemotorovaná. Takže to hvízdá. A občas padá, převrhne se, nějaký kotrmelce. A to není jedinej šílenej dopravní prostředek, kterej je zdrojem naší práce, válku nepočítaje.

Dopoledne jsem ukazoval kolegovi ortopedovi, jak pracovat s elektrodermatomem – strojek na *holení* kůže – při výrobě kožních štěpů. Dva roky jsem tu mašinku nadržel v ruce, ale ty kilometry ušitý kůže na Haiti se prostě nezapomínaj. Mám radost. Nepotřebujeme internistu na předoperační vyšetření. Indikace probíhá následovně. Anesteziolog: *Na sál?* Chirurg: *Jo*. Na mozek dneska nedošlo, holka je stabilní, mrknu na to zejtra.

Když se koná svatba, i ty nejchudší pozvou tisíc příbuznejch. Když jsem to počítal a aproximoval na počet svateb v Afghánistánu, dopočítal jsem se toho, proč nemaj hladomor. Říkám tomu humanitární svatba. Prostě v průměru se nadlábně celej Afghánistán. Doktor, co jsem s ním dnes pracoval, má 13 dětí. A to zdaleka není jedinej doktor tady. Játra žijou a už jsou na oddělení, kam jsme poslali i prostřelený srdce. Tady se s posteleva na kraviny neplejtává.

Večer mě volaj, abych se přišel podívat na v ksichtě pořezanýho motorovkou. A nepůjdu! Jestli tam není žádná tepna a kosti jsou v pořádku, koukej to zašít, mladej. Ve tvejch letech jsem starýmu kvůli takový kravině nevolal! A tu bodnou ránu do hrudníku chci vidět až tehdy, pokud tam každou hodinu bude víc o 150 mililitrů krve v hrudním drénu. Až pak přijedu udělat thorakotomii. Něco dalšího? Ne? Tak dobrou noc!

Den 9 >

Zastřelený srdce půjde domů

Roztržený játra jsou zahojeny, drén vede minimálně, asi to zejtra vytáhnou a do konce tejdne půjdou domů. Zastřelený srdce jde zejtra. Vybouchlá žíla nekrvácí, jen jsem z pánve vyndal dalších deset deka olova. Kromě utržených prstů s nově příchozím ortopedem jsem dneska nic moc nedělal. A tak byl čas podívat se na ostatní.

Sergio

Anesteziolog z Guatemaly. Vysokoenergetickéj chlapík, který je tady momentálně sám na 8 místních chirurgů a 3 chirurgické expaty. To samo za sebe hovoří. Trochu přesilovka. Hraje ji dost dobře. Pacienta si sám přiveze na sál, tam ho přehodí na stůl, zavede kanyly, podá anestezii a na začátku výkonu řekne třeba žertem: *Tytyty! Má hemoglobin 60 – normálně od 130 výše –, příště Ti ho už nedovolím operovat takhle nepřipravenýho. Ale ne, já to tak nemyslím. Tak go ahead!*

Nechodí na obědy jako my ostatní. Zůstává dlouho do večera na dospáváku s pacientama, když my ostatní konzumujeme naše večere na základně. Pacienty si ze sálů odváží taky sám, a když zrovna nemá co dělat, tak zapisuje naše chirurgický výkony

do operační knihy. Nevím, nevím, tenhle anesteziolog, jestli není trochu jinej!

Nuri

Ortoped z Japonska. Rozkročí se na sále jako samuraj a začne předvádět, jak se správně zavádí hřebík. Vypadá to jako rozcvička bojového umění. Místo meče má v ruce ten hřebík. Ty pohyby, ty jste viděl kde? Malej, ale s respektem. Malej, ale natluče do kostí hřebíky, který jsou skoro větší než on sám.

Eva

Eva je od fochu, teda od Lékařů bez hranic, a patří do stejné buňky jako já. Člověka předchází činy a to je nejlepší popis. První den jsem viděl na JIPu ročního chlapečka, kterej vdechnul horký páry potom, co si hltнул vařící vody. Popálil si jak polykací, tak dýchací cesty. Hlavně mu zkolabovala jedna plíce. To horká pára dobře umí. A tak ho Eva musela intubovat.

Cožpak o to, intubovat. Těžký, ale zvládnete to s malým tréninkem. Ale udržet takový dítě při životě na ventilátoru, kterej je pro mě něco jako kosmická loď. A to se zkušenostma doktora, kterej normálně pečuje jen o dospělý, chodí občas po práci domů a není na to všechno sám.

Dneska přišel velký den, kdy se bude budít. Eva se toho obávala, tak aby se tolik nebála, sezvala nás na tu velkou akci. Nevím, jestli by jí uklidnilo, že jsme jenom čumilové, co jí pravděpodobně s komplikacema při extubaci asi moc nepomůžou. Abych projevil účast, navlíknul jsem si sterilní rukavice. To kdybych se podělal, abych se neumazal... Vyndala trubku z dítěte. To párkrát zalapalo, zakašlalo a dalo by se říct, že odešlo domů. Kdyby umělo chodit.

Doktoři bez hranic

Vypadá to jakože normálka. Jakože jim to všechno jde proto, že to prostě jako doktoři musí umět. Nemusí. Baví je medicína a baví je léčit jejich pacienty. Vloží do toho maximum včetně kusu svého soukromého života. Jdou za hranice toho, kde končí jejich

odbornost. Někdy možná bezhlavě, ale vždycky srdcem. A proto je na konci třeba i zachráněný dítě tam, kde by mu jinak vůbec nikdo nepomohl. Hlavně ať to není patetický...

Den 11 >

Doktorku tu nepotkáte

Çutorasty? (foneticky v paštu: *Jak se máš?*) *Shit happens*. Slušně přeloženo: *To se stává...* Když se něco podělá. Říká se taky, že šlápnout do lejna znamená štěstí. To by mě zajímalo, co to znamená, když šlápnete do vlastního. To se vám musí zákonitě po několikadenním používání tureckýho hazlíku přihodit. Prostě si naserete do bot...

Ženský doktorky tady nenajdete. Dělej snad jenom gynekologii. A protože tu tady v našem projektu nemáme, tak jsou tady místní jenom chlapi. Ze ženskejch se jim tady postavila jenom Eva. A to tak, že když se s ní dneska loučili, tvrdý chlapi z Afghánistánu byli vyloženě zádumčivý, když ne přímo se slzama na kraji.

Dneska byla rozlučková párty. To se tady děje nejlepším expatům. Nesnáším patos, ale snad jsem si zase po dlouhý době odpustil debilní poznámky, když Evě děkovali, že je toho spoustu naučila, že nikdy neodmítla přijet do služby, že jim vždycky vzala telefon, když potřebovali. Že si přejou, aby zase příště přijela.

Seděli jsme na polštářcích a jedli jsme afghánský cukrovinky ze země. Teda vlastně z ubrusu, kterej ležel na zemi. Mezi tím svíčky, pil se místní čaj. Pěkné to bylo. Koláčky byly moc dobré

a čaj byl mlíko, hodně cukru a trochu čaje. Chvilku to dělalo v žaludku gloglo, měl jsem s tím obtíž už ve školce. Ale pak se to usadilo. Jako všechno tady v Afghánistánu.

Špinavá ortopedie

Pomaloučku mi dochází baterky, co jsem doma poctivě nabíjel. Večer upadám do kómatu, v noci se naopak budím, ráno bych zabíjel. Ale pořád se ještě těším do práce. Nejhorší je vstávání, když jste v noci volaný do ústavu. Tuhle tam řádl kolega. Nejmladší z místních. Když jsem postupně obdržel esemesky: motorová pila, bodnutí do hrudníku, traumatická amputace pod kolenem, a pak mi to nebral, znervózněl jsem a vydal se podívat, o co kráčí. Nějak jsme to společně obstarali, ale tři hodiny to zabralo.

Přijel Lasse. Dvoumetrový ortoped z Dánska. Zjevně velice zkušený traumatolog. Ale je to jeho první mise, tak je vyvalenej. Provedl jsem ho ústavem, udělali jsme si spolu jednu roztrhanou ruku. Pak jsem mu ukázal, jak se dělají kožní transplantace a jak zacházet s elektrodermatomem. To byla asi poslední naše společná operace. My tu nejsme od toho, abysme se učili jeden od druhého, ale abysme učili ty místní.

No, a protože Nuri zejtra odjíždí do svého japonského ortopedického hájemství, jsme tady do příjezdu dalšího ortopeda sami dva. On se má postarat o ortopedii, já o chirurgii. A protože to jde Lassemu zatím pomalu, jelikož se rozkoukává, a protože dneska jsou na programu jen ortopedické fály a protože mám kostní hry rád, tak se ujímám velení na sále 2, kde se bude celý den odehrávat špinavá – infikovaná – ortopedie.

Vykostit, prosím...

První přistane borec, co mu kule ustřelila horní třetinu lejtkovy kosti. Nepočítaje to, že mu málem ustřelila nohu. Můžu se totiž podívat lejtkem skrz naskrz jako trubkou o průměru deset centů. To ale není problém, to se zahojí. Zato ta lejtková kost je úplně mrtvá, kolem ní tuny hnisu. Smrdí to, že mi tečou slzy. Po letmém dotazu na Lasseho na vedlejším sále celou lejtkovou kost utínám. Roztínám taky po straně celý lejtko od kolena pod

kotník. S trochou štěstí se to nějak zahojí. Nebude to noha, jak má být. Ale bude moct chodit na holenní kosti, protože ta jediná nese váhu těla.

Další mistr je chlapík, co někde pokoutně obdržel hřebík do stehenní kosti, kterej mu shnil. Následovalo pokoutný vyjmutí hřebíku a během té samý operace nějakej moudrej vrták navrtal dlahu. To je chyba, za kterou vás vyhodí v prváku na medicíně. A s tím přistál u nás. Takže jsme mu tu dlahu vyndali a ze stehna zbyla guma.

Při každym převazu ječel bolestí. Tak jsem to tady prodiskutoval a navrtil jsem mu fixatér, kterej překlenul celou tříštivou zlomeninu. Aby ho to tolik nebolelo a mohl se trochu hejbat. Bohužel dneska jsem mu musel vyndat jeden mrtvej meziúlopek stehenní kosti, a tím pádem zkrátit celou nohu o deset čísel. Tohle nám musí pomoci zahojit příroda, jinak nemáme šanci.

Nakonec přistál jinej pantáta, co mu shnila dlahu tentokrát od nás. Vyndal jsem mu ji, a aby neměl z bérce gumáka, nasadil jsem mu zevní fixatér. Takovej, jakej mám rád. Tři hřebíky nad, tři pod zlomeninu, a protože tam byl meziúlopek, tak jsem tam prsknul i joystick. Řekl jsem, že na sále 2 nemáme rentgen? Poslepu, jako za starých časů. Lasse mě pochválil. To je prima. Řekl jsem, že je univerzitní profesor? Mám na kontě snad dvě stovky zevních fixací. Tolik má v Evropě málokdo. Celý jsem to sfouknul do 30 minut a byl jsem se sebou spokojenej moc, to jo.

Den 12 >

Klid a masakr

Z komínů se hulí, fabrika tudíž jede. Vidím to už z dálky. Odešla dieselová spalovna a opravář je z Pákistánu a nemá vízum. Tak se spaluje v takovejch primitivních kamnech – sud, dvířka a komín. Nemocnice Lékařů bez hranic je kompletně nezávislá na zevních zdrojích. Takže se musí myslet i na likvidaci odpadu humánního původu, ruce, nohy, těla...

Nemám rád klidný období. Znamená to, že se něco chystá. Na JIPu jsou tři ze čtyř postelí volný, skoro 10 volných je pak na oddělení čítajícím celkem 60 lůžek. Doktoři na emery čumí do zdi, v nemocnici se nehne molekula vzduchu... Je jasný, že přijde strašlivej masakr!

Přes den se jen tak můňam, nic pořádnýho, vyhazuju z nemocnice kluka s průstřelem srdce, jaterník jde definitivně domů, i všechny další laparotomie se hojí překvapivě dobře. Lidi jsou tu tvrdý. Zaskočí mě akorát chlapík, kterýho tady dělala moje japonská kolegyně. Má Hartmanna – vývod střeva –, a když jsem mu převazoval díru na zádech, zmizela mi rouška vepředu v břiše. To nebude dobrý...

Čas se vleče a je čas na odpolední zájezd na základnu. Do konce se snad dneska stihnu připojit ke skupině, která míří

na hodinu do místní hospody. Tak procházím oddělení a naposledy se zastavuju na emery. Maj tam malou holčičku po autonehodě. *Co jí je?* ptám se. Ále, celkem nic. Hm, tak to je podezřelý.

Takže celkem nic tady znamená, že měla těžkou poruchu vědomí, krvácení z levýho ucha, tříštivou zlomeninu lebky v oblasti spánkové kosti, zlomeninu levý pažní kosti, otevřenou zlomeninu holenní kosti. No, a nakonec jsem zjistil, že má totálně nestabilní zlomeninu pánve, a že pokud s tím něco okamžitě neuděláme, tak umře... Celkem teda nic moc na traumacentrum, kterým jsme. Nebudu napínat, vše se k lepšímu obrátilo, ale o tom třeba příště. Jen se tím spustil ten masakr, na kterej jsem celej den čekal!

Trepanace hlavy. Tak je to tady!

Vzápětí po ní přijel asi padesátiletěj strejda. Pár hodin po těžký autonehodě, než ho sem dovláčeli. Hluboký bezvědomí, ale mozek mi úplně v háji nepřipadal. Máme na to tady takovej foryrchtung manuál od neurochirurgů a neurologů, který tomu rozuměj. Je to obrázkový, přesně pro takový blbce, jako jsem já. Na rentgenu a následně i CT zlomenina v oblasti mezi spánkem a vrcholem kebuly na levý straně – imprese. Navrhnul jsem kraniotomii a překvapivě všichni s tím souhlasí. Prej to tady mimo jiný ještě nikdo za celou víc jak roční existenci nemocnice neudělal. Vybavení prej máme. Tak hurá!

Začátek operace se odvíjí celkem legračně. Stejně jako konec, ale to nepředbíhejme. Vybavení prej máme... Když jsme všichni převlíknutý, zjišťujeme, že nemůžeme najít set na trepanaci. Moje pravidlo – vždycky si, kurva, nejdřív pohlídej, s čím budeš pracovat, a až pak vezmi do ruky nůž – zůstalo zapomenutý někde na Haiti. A tak si tak běháme po sále, tu sem, tu tam, nikde nic. Hlavní sálovka má dovolenou a ostatní ví stejný kulový jako já. Nakonec ten trepanační set najdu na dně jedný zastrčený skříně. Říkal jsem, že až doteď to tady nepoužili. Jásám, že je to ještě pořád sterilní.

Cílem mise je zachránit pár lidí, nikomu pokud možno neublížit, a hlavně školit místní personál. Otevřeme tu kebuli